

TÜRKÇE A

Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3742

Araştırma Sorusu: Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" ve Tezer Özlü'nün "Yaşamın Ucuna Yolculuk" eserlerinde kadın figürün yabancılaşması nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. Giriş----- 1

2. Yabancılaşmanın Nedenleri

2-A. Kadın Kimliği----- 2

2-B. Aydın Kimliği----- 7

2-C. Toplumla Değer Çatışması----- 8

3. Yabancılaşmanın Sonuçları

3-A. Başkaldırı----- 10

3-B. Arayış (Yolculuk)----- 12

4. Sonuç----- 15

4. Kaynakça----- 17

1.GİRİŞ

Yabancılaşma bireyin kendi kimliğine, içinde yaşadığı topluma ve kültürüne uzaklaşması ile ortaya çıkan bir kavramdır. Bireyin çevresinden farklılaşması, giderek çevresini ve kendi benliğini yadrgamasının sonucudur. Bir toplum içerisinde sivrilen, toplumun çoğunluğundan farklı düşüncelere yönelen bireyler her zaman var olmuştur, fakat toplumun düzeni ortalama bireye göre şekillenmiştir ve bu toplumsal düzenin dışına çıkmanın hoş görülmemesi bir yana, bu durum çoğu zaman engellenmiştir de. Toplumsal bir düzenin içerisinde herkesin üstlendiği roller vardır: kadın, aydın gibi. Bu roller toplumsal kurallar çerçevesinde oluşturulmuş, yazılı olmasa da geçerli olan beklentileri beraberinde getirmektedir. Bu beklentiler toplumun değer yargısına göre değişiklik gösterir ve bundan dolayı sabit değildir. Ele alınan yapıtların karşılaştırılmasında bu beklentilerin farklılıkları önem taşımaktadır.

Adalet Ağaoglu'nun "Ölmeye Yatmak" ve Tezer Özlü' nün "Yaşamın Ucuna Yolculuk" yapıtlarında odak figürün yabancılaşması temel izlektir. "Yaşamın Ucuna Yolculuk" yapıtta odak figürün kendisini etkileyen, ölmüş yazarların ölümlerinin izinden; Kafka, Svevo ve özellikle Cesar Pavese'nin intiharının izinden batıda geçen, Torino'ya yolculuğu anlatılır. Birinci tekil şahıs anlatımının yardımıyla odak figürün iç dünyası; düşünceleri ve iç monologları ön plandadır. Anlatıcı toplumsal düzene uyum sağlamayı istemediğini belirtir.

"Ölmeye Yatmak" adlı yapıtta odak figür ve anlatıcı Doçent Aysel'dir. Yapıt, Aysel'in bir otel odasında ölmeye yatması sırasında yaşamını gözden geçirmesini konu alınır. Aysel'in hayatında olan figürlerin de eski yaşanmışlıklarına, günlüklerine ve mektuplarına yer verilir. "Yaşamın Ucuna Yolculuk" adlı yapıtın odak figürünün çıktığı dışsal yolculuğa benzer olarak Aysel de kendi yolculuğuna çıkar. Baskılardan kaçma çabası ile onun çıktığı bu yolculuk içseldir, bu yolculuk sırasında Aysel, kimliğini gözden geçirir.

Ele alınan iki yapıtta da kadın figürünün yabancılaşması işlenmiştir. Yabancılaşma süreci ve yabancılaşmanın sonuçlarının iki odak figür için ortak noktaları olduğu gibi farklılıkları da vardır. Bu tez Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" ve Tezer Özlü'nün "Yaşamın Ucuna Yolculuk" yapıtlarındaki kadın odak figürün yabancılaşması, nedenleri ve sonuçları üzerinden incelenecektir.

Odak figürün yabancılaşmasının nedenleri; odak figürlerin kadın ve aydın kimliklerinin yabancılaşmaya etkisi ve toplumla görüş farklılığının yabancılaşmaya etkisi olarak incelenecektir. Yabancılaşmanın sonuçları da bu odak figürlerin başkaldırıları ve sonuç olarak girdikleri arayış süreci başlıkları altında incelenecektir.

2. YABANCILAŞMANIN NEDENLERİ

2-A. KADIN KİMLİĞİ

Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" ve Tezer Özlü'nün "Yaşamın Ucuna Yolculuk" yapıtlarında odak figür olan aydın kadın figürünün yabancılaşmasında kadın kimliği etkilidir.

Adalet Ağaoğlu'nun "Ölmeye Yatmak" adlı yapıtında odak figür olayların geçtiği zaman ve sosyal ortamın sonucu olarak değişmekte olan farklı kadın algılarıyla karşılaşmıştır. Yapıtta aktarılan toplum, Cumhuriyet'in ilanından sonra değişim sürecine girmiştir. Bu durumun getirdiği karışıklık ve ideolojik farklılıklar kitapta farklı karakterlerin bakış açısından ve geri dönüş tekniği aracılığıyla aktarılmıştır. Geri dönüş tekniği ile toplumun farklı kesimlerinden karakterlerin deneyimlerinin aktarılması ile toplumun içinde bulunduğu kaotik yapı aktarılmıştır. Toplumdaki kaotik durum odak figürün yabancılaşmasında etkilidir. Aysel köylü bir ailenin kız çocuğu olmasına rağmen ilkokul öğretmenin etkisiyle şehre okumaya gitmiştir. Bu nedenle odak figürün gelişim sürecinde en etkili olan görüş çatışması; ailesinden gelen daha tutucu ve dogmatik olan 'köy' anlayışı ve modern Türkiye ideolojisinin getirmiş olduğu ilerici anlayışın çatışmasıdır.

Kadınlar köyde değersiz görülmekte, erkeklere nazaran ikinci planda yer almaktadır. Aysel'in ailesi ile ilişkisinde de bu gözlemlenmektedir. Aysel'in ailesi ile olan diyaloglarında, aile içerisinde kendisine önem verilmediği görülmektedir. Aile içerisinde fikrinin sorulduğu tek an abisinin evden kaçtığında annesinin kızına ne yapacağını sormasıdır. “*Ne yaparım şimdi ben?*” (Ağaoğlu, 214) Aysel'in fikrinin sorulmasının nadirliği, genç kadın olarak aile içindeki değersizliğine işaret etmektedir. Sorunun ardından annesinin oğullarının tek umutları olduğunu söylemesi de Aysel'in ailesinin gözünde kadın olması nedeniyle daha az önem taşıdığına işaret etmektedir. “*Tek oğlumuz, tek umudumuz*” (Ağaoğlu, 214). Cumhuriyet gençliğinden olmak ise ona farklı bir görev bilinci vermektedir. Aysel figürü ailesinden ve köyünde değer görmediği için, eğitim görerek ‘değerli’ bir modern Türk kadını olmayı amaçlamıştır.

Köyde kadınların eğitim görmesi uygun bulunmamaktadır. Aysel'in ailesi de, öğretmeninin okutmaya çalıştığı başka kız çocuklarının aileleri de bu görüşü benimsemiştir. Modern düşünce ise kadınların eğitim almasının ülke için önemli olduğunu savunmaktadır. Köyde kadın için eğitimin gereksiz olduğu görüşüne karşın, modern düşüncenin cumhuriyet gençlerinden eğitim beklentisi Aysel üzerinde etkili olmuştur.

Modern düşünceye göre gençler eğitilmiş olmalıdır. Gençlik üzerine yüklenen bu beklenti kadın üzerine daha çok yoğunlaşmıştır. Bunun nedeni dogmatik algı yüzünden kadınların eğitimden uzak kalmış olmalarıdır. “*Kadının en kutsal görevi analıktır, analık!*” (Ağaoğlu, 162) Köylü kadın kimliğiyle çatışmak durumunda kalan odak figür, eğitilmiş kadın kimliğine tutunmak kalmıştır. Aysel'in aydın olma konusundaki kararlılığı, kimliğinin başka kısımlarına önem vermeden eğitilmiş kadın olmayı birincil uğraş haline getirmesinde etkili olmuştur. Bu durum Aysel'in yabancılaşmasının arkasındaki temel etkenlerden olarak ortaya konmaktadır.

“Köylü” kadın anlayışını oluşturan başka önemli bir etken ise namus sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının erkek ile olan her ilişkisi ayıp olarak algılanmaktadır. Bunun izi Aysel’in Aydın ile yan yana yürümesinden çıkan konuşmada görülmektedir. Mektuplama tekniğinin kullanımıyla Aysel’in daha sonra arkadaşından aldığı mektupta da bunun izine rastlanmaktadır. *“Yolda oğlanlarla dolaştığını öğrenince de sana kızdım doğrusu. Dolaştığın kimse Aydın yahut başka kim olursa olsun doğru değil. Yakışık almaz.”* (Ağaoğlu, 289) Kadın ve erkeğin diyalog kurmasında, dans etmesinde bile namus sorunu ortaya çıkmaktadır. Bunun aksine odak figürün, kaymakamın oğlu ve modern düşünceye yakın olan Aydın’la, diyaloglarında dillendirildiği gibi, modern görüşe göre kadının erkeklerin yanında yer alması ve erkek kadın ilişkilerinin kardeşçe olması gerekmektedir. *“Biz cumhuriyet çocukları medeni olmalıyız değil mi ya? Annelerimiz, babalarımız gibi kaçgöç içinde mi yaşayacağız?”* (Ağaoğlu, 179) Modern bir kadın olmak için çabalayan Aysel’in yine iki farklı görüş arasında kaldığı burada gözlemlenebilir. Hayatının ilk döneminde köydeki görüşün etkisinde kalmasıyla odak figür erkeklerle ilişkilerinde özgür olmamıştır. Daha sonraları da ilişkilere çağdaş olduğunu kanıtlama isteği ile yaklaşması onun ilişkilerini hiçbir zaman kendi isteği doğrultusunda yaşayamaması ile sonuçlanmıştır. Odak figürün kadın erkek ilişkileri onun isteğine göre değil, bu iki görüşe ayak uydurma çabasıyla şekillenmiştir. Akademisyen eşi Ömer ile ilişkisi bile buna örnektir. Kadın kimliği ile ilişkili olarak, uyum çabası kadın erkek ilişkilerinde kendisini tanıyamamasını beraberinde getirmiştir.

Köy ortamının kadından beklentisi ile modern ideolojinin kadından beklentisi birbirinden karşıt olarak karşımıza çıkmaktadır, bu görünüş açısından bile geçerlidir. Aysel’in örgütlü saçlarının kesilmesine izin vermeyen ailesi ve bununla dalga geçen şehirli çocuklar bu karşıtlığa örnek oluşturmaktadır. Aysel’in şehirde çevresinin saygısını kazanmak adına köylü kızı imajından kaçmak durumunda kalması kadın olarak yabancılaşmasında etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki görüşün çatışması sonucunda Aysel’in kadın olarak

kimliği kişisel olmaktan daha çok politik olmuştur. Bu, Aysel için bir kimlik kargaşasına neden olmuştur. Aysel'in kadın olarak kimliği konusunda kendi doğrularını bulma fırsatı olmadan ideolojik bir duruş almak zorunda kalması, kendisini ispat etme zorunluluğu, yabancılaşmasının nedenleridir. Kadın olarak ataerkil toplumda aydın kimliği ile kadın kimliğinin ayrışmış olması da hem aydın hem de kadın olan Aysel'in yabancılaşmasında etkilidir.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta yabancılaşmanın nedenleri “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta olduğu gibi geri dönüşlerle olayların anlatımıyla verilmemektedir. İç monolog tekniği ile odak figürün düşünceleri üzerinden verilmektedir. Sınırlı olarak geri dönüş tekniğine yer verilmesine rağmen bu tekniğin kullanımı “Ölmeye Yatmak” yapıtının aksine az ve kısa bir biçimdedir. Yapıtın yabancılaşma öncesi süreci işlememesi nedeniyle, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtında ötekileşmenin nedenlerine dair çıkarımlar odak figürün i monologlarıyla algılanan duygu ve düşüncelere dayalıdır.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtı “Ölmeye Yatmak” yapıtından ileri bir zamanda geçmektedir. “Ölmeye Yatmak” yapıtında konu edilen toplumsal tablo geçerliliğini korumamaktadır. Yapıtta Berlin Duvarının yıkılması gibi tarihi olaylardan bahsedilmesi yapıtın zamanı hakkında bilgi vermektedir. “Ölmeye Yatmak” yapıtında Cumhuriyet'in hemen sonrasının dinamik ortamı konu edilirken “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta bu dinamik ortam sakinleşmiştir. Bu durum iki yapıttaki odak figür üzerindeki baskı ve beklentilerin farklılığı da etkilidir. “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta gençliğin üzerine yüklenen ağdaş olma beklentisine karşın “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta var olan sosyal düzen içerisine uyum sağlama baskısı daha yoğundur. Toplumsal beklentilerin farklılığında çevrelerindeki farklı sınıf ve bakış açısı da etkili olmaktadır. “Ölmeye Yatmak” adlı yapıttaki köy ve modern düşünce çatışmasının izleri “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta yansıtılmamaktadır. Bu odak figürünün i dünyasında köy ve modern düşünce gibi bir görüş

çatışmasının büyük bir yeri olmadığını göstermektedir. İşçi, köylü olarak nitelendirilebilecek figürlere sadece üçüncü tekil anlatıcının; odak figürün, gözünden yer verilmesi, “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta yer alan birçok farklı sosyo-ekonomik konumdaki figürlerin, kaymakam çocuğu Aydın’ın, köylü Ali’nin, anlatıcı konumunda bulunması ile tezat oluşturmakta, bu da sınıf odağının “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta belirgin bir yeri olmadığını göstermektedir. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figürün kadın kimliğinin yabancılaşmasına etkisi farklı bir şekilde kendini göstermektedir. Dönemin farklılığı, dolayısıyla toplumsal yapının farklılığı bu iki kadının toplum içerisinde maruz kaldıkları baskının da farklı olduğu anlamına gelmektedir. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta tasvir edilen toplumun, kadından iş sahibi olma, anne ve eş olma beklentisinin olduğu görülmektedir. Aysel figürü üzerindeki beklentilere benzer de olsa, odak figürden beklenen yaşam tarzı şehirli bir yaşam tarzıdır. Bir kadının sabit olmayan bir hayat yaşaması toplum tarafından tasvip edilmemekte, kadının tek kişiyi sevmesi, evlenip sabit bir hayat yaşaması konusunda beklentiler yüklenmektedir. *“Alışagelmış ilişkilerin dışına çıktığın an yargılıyorlar”* (Özlü, 58) Beklentilere karşı “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figürün tutumu Aysel’inkinden farklıdır. Odak figür bir beklentiye uyum sağlamak zorunda kalmamıştır. Kendi kimliği ile toplumun kadından beklentilerinin uyumsuzluğu onu yabancılaşmaya itmiştir. *“Ne düzenli bir iş, ne iyi bir konut, ne sizin medeni durum dediğiniz durumsuzluk, ne de başarılı bir birey olmak ya da sayılmak benim gerçeğim değil”* (Özlü, 57)

“Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta aydın olmak bir kadın için tartışmalı bir konu olarak işlenmekteyken, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta aydın kimliği ile kadın kimliğinin ayrıştığı gözlemlenmektedir. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için aydın olmak, çalışmak toplumsal beklentinin bir parçasıdır. Bir iş sahibi olmak, evlenmek odak figürün hep toplumun beklentisini karşılamak, uyum sağlamak için gerçekleştirdiği eylemler

olarak bahsedilmektedir. “*Aranızda dolaşmak için giyiniyorum. Hem de iyi giyiniyorum. İyi giyinene iyi yer verdiğiniz için. Aranızda dolaşmak için çalışıyorum.*” (Özlu, 57) Toplum içerisinde bir kadının iş sahibi olması odak figürün karşılaştığı beklentiler bağlamında tartışmalı değildir.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta kadın kimliğinin bir parçası olan kadın erkek ilişkileri de odak figürün yabancılaşmasında etkilidir. Toplumun erkek-kadın ilişkileri kapsamında uygun gördüğü rol ile odak figürün anlayışı tezatlık göstermektedir . Odak figür iki ayrı evlilik yapmıştır. “*İki kocanın hem sevdiği hem hırpaladığı, iki kocayı hem seven hem hırpalayan bir kadın*” (Özlu, 71) Bu durum onun kadınlık kimliğinin bir parçası olmasına rağmen tek eşliliğin uygun olduğu toplumda hoş karşılanmamaktadır.

“Ölmeye Yatmak” ve “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtlarındaki iki odak figür için de kadın erkek ilişkileri iç dünyalarında önemli bir yere sahiptir. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtında odak figür için için bu en çok aykırılığıyla, Aysel için ise kendi isteğini görmezden gelerek uyum sağlamış olmasıyla karşımıza çıkmaktadır.

Aysel figürü kendini ispat etmek durumunda kalması nedeniyle toplumun beklentileri dışında özgün bir kimlik oluşturmakta zorluk çekmektedir, bu nedenle Aysel figürünün yabancılaşmasının en belirgin kısmı kendine yabancılaşmasıdır. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtında odak figür ise kendi değerlerini, kimliğini oluşturmakta sorun çekmemekte, fakat kendi kimlik algısı ile toplumun içinde varlığını sürdürmekte zorlanmaktadır.

2-B. AYDIN KİMLİĞİ

Aysel figürünün köyden gelmiş bir kadın olması onun “aydın” olması önünde bir engeldir. Bu konumdaki insanların genelde eğitimsiz olması Aysel’in bu özellikleri yüzünden aşağılanmasına neden olmuştur. Aysel bunun üstesinden gelmek adına tek yolun aydın olmaktan geçtiğini düşünüp bu uğurda çalışmak durumunda kalmıştır. Bu Aysel için tek önemli şey haline gelmiştir. Bütün hayatı boyunca bunun için uğraşmıştır ve en sonunda bu

“aydın” kimliği onun kimliğinin büyük bir kısmını oluşturmuş ve kimliğinin diğer kısımlarını gölgede bırakmıştır. Kendini kanıtlamaya duyduğu istek daha sonra pedikür yaptırırken bile dersim var diyerek bahane bulmasıyla görülmektedir.

“Ayaklarımı sudan çıkarıp topuklarımı sünger taşıyla ovmaya başlayınca ben de, “Çabuk olun. Kuzum beni geç bırakmayın!” diye tutturmaya başlıyordum. ... “Nedir bu aceleniz?” diye sorduğu falan da yoktu. Ama ben, ne yapıp yapıyor, bir pandana getirip “Çabuk konferansa yetişeceğim....” Pedikürün ardından bir kokteyle davetliysen, alışverişe gideceksem ya da akşama konuklarımız varsa bunu hiç söylemiyordum.” (Ağaoğlu, 200)

Odak figür hep aydın olmak, okumak için uğraşmış, ama hedefine ulaştığında bunun tatmin olması için yeterli olmadığını fark edip başka arayışlara yönelmiştir.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta aydın kimliği farklı bir yer taşımaktadır. Aydın kimliği toplumun beklentisinin bir parçası durumundadır. Okumuş olmak gibi aydın olmakla ilişkilendirilen özelliklerin, toplumsal beklentinin parçası olduğu görülmektedir. Okuyan, iş sahibi, duyarlı bir insan olmasıyla aydın olarak nitelendirilebilecek bir figürdür odak figür. Oysa onun için bu özellikler aydın kimliğinin bir parçası değildir.

Aysel’in iç dünyasında aydın olmanın taşıdığı öneme tezat oluşturacak şekilde odak figürün iç dünyasında aydın olmaya verilen önemin kısıtlı olduğu görülmektedir. Odak figür toplumun aydın olması konusundaki beklentilerini, aynı kadın kimliğinde olduğu gibi toplumun onu kısıtlayan sınırların bir parçası olarak görmektedir. Toplumun üzerine dayattığı her türlü sınıflandırma çabasının kendi iç dünyasından ayrı olduğundan kendi özgürlüğünü kısıtladığını düşünmektedir.

2-C. TOPLUMLA DEĞER ÇATIŞMASI

Aysel toplumun beklentilerine önem vermek durumunda kalmıştır. Bir fikir çatışmanın ortasında kalmış ve uyum sağlamak adına aydın kadın kimliğini benimsemiş,

bunun için çalışmıştır. Benimsediği amaç Aysel'in diğer isteklerini ve kimlik algısının önüne geçerek odak figürün toplumun değerleri için yaşamasına, kendini sürekli bu değerler çerçevesine uydurmaya çalışmasına neden olmuştur. Bu değerler üzerine kurduğu yaşam ona yeterli gelmemiş bunun üzerine bir eşik noktasının aşarak Engin'le beraber olup, evliliğine ve kurduğu düzene ihanet etme noktasına gelmiştir.

Odak figür ise toplumun değerleriyle tamamen zıt düşmüş bir durumdadır. Onun için önemli olanlar toplumda değer görmemektedir. Bunlardan odak figür için en önemlisi insanın iç dünyasına toplumun dikkat etmemesidir. Daha yüzeysel ve toplumsal yaşamı sürdürmeye yönelik olan toplum için duyguların, düşüncelerin önemli olmaması yabancılaşmaya neden olmaktadır. Toplumun anlayışının onun üzerine koyduğu sınırlara katlanamamaktadır. Bu nedenle hiçbir yerde uyum sağlamadığını hissetmektedir. Bireyselliğin onun için büyük önem taşıması da onun toplumdaki ayrı hissetmesine neden olmaktadır. Toplumun değerleriyle ters düşmesi sonucunda toplumdaki ayrışmasına yalnızlaşmasına neden olmakta, yalnızlaşması daha da yabancılaşmasına neden olmaktadır. Toplumun bu kendi iç dünyası dışındaki akışını küçük düşürücü bulması iç monologlarındaki gözlemlerden anlaşılmaktadır. *“Bavullarını alan ve veren tüm insanlar, bu taşınmadan çekilen çantaya bakıyorlar. Sanki ilk kez böyle bir çanta görüyorlar. Çantayı istasyonun ortasına fırlatıp, sonra da oturup ağlayabilirim. (..) İşte bağıryorum ve duyan gene benim” (Özlü, 38)*

“Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta odak figür olan Aysel karakterinin toplumda var olan görüşleri kabul ettiği görülmektedir. Kendi değerlerini toplumun değerleri doğrultusunda oluşturmuştur, bunun sonucunu olarak yabancılaşmıştır. Bu değerleri benimsemesinin Aysel figürünün ölmeye yatmasında etkili olduğu görülmektedir.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür toplumun değerleriyle çatışan, bu değerlerle kendini kısıtlanmış hisseden bir figürdür. Toplumun içerisinde barınmak ona acı

getirdiğinden, odak figür bir yolculuğa çıkararak toplumun değerlerinden uzaklaşmayı ve içsel bir arayışa koyulmaya sürüklenmiştir.

YABANCILAŞMANIN SONUÇLARI

3-A. BAŞKALDIRI

Odak figür Aysel'in yabancılaşmasının sonucu olarak öncelikle başkaldırı karşımıza çıkmaktadır. Yabancılaşması sonucu başkaldırının, Aysel için en açık işareti öğrencisi olan Engin'le beraber olmasıdır. *“İnsan kendini tek başına özgürleştiremezse ve tek başına özgürleşme düşü içinde boğulmuşsa, kendinden sonra gelenlerin altına yatmalıdır”* (Ağaoğlu, 41) Engin'le Aysel'in beraber olması Aysel'in içinde bulunduğu dengeyi yerle bir ederek yeni bir dengenin yaratılışına yol açmıştır.

Aysel evliliğini, işini ve kurulu düzenini var olan değerlerin uzantıları olarak görmektedir. Başkaldırısında ilk darbeyi evliliğinin alması bu düşüncesini göstermektedir. Benimsediği değerler için, aydın olmak adına verdiği mücadele sonuçlandığında, odak figür bu sonucun kendisini tatmin etmediğini fark etmiştir. Bu tatminsizlikten doğan yabancılaşma hissi, Aysel'in var olan düzenle mutlu olmasını imkansız kılmıştır. Böylece odak figür kendisine kurduğu düzene karşıt bir başkaldırıya yönelmiştir. Aysel'in başkaldırısı, aldatma eyleminde kendisini göstererek daha sonra intihar fikrine yönelmesi ile devam etmektedir.

Başkaldırı Aysel'in dönüm noktası olarak ortaya çıkarken, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için farklı bir durum söz konusudur. Çocukluğunda bile kendisini rahatsız eden yabancılaşma hissi, başkaldırı kavramının “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta figürünün kimliğinin bir parçası haline gelmesine neden olmuştur.

Toplumun yüzeyselliğine karşı duyduğu sıkıntıya, yapıtta iç monologlarla ve dış diyaloglarda yer verilmiştir. Bunlar üzerinden başkaldırının odak figür için önemi aktarılmıştır.

Toplumun değer verdiği düzenle bağlantılı olan para ve gurur ihtiyacına karşın, bireyselliğe ihtiyaç duymaktadır odak figür. İnsanlarla ilişkilerinde de yüzeysel herhangi bir çıkar değil, insanları tanımayı hedeflemektedir. Trende tanınmış olduğu arabacı ile arkadaşlıklarında buna rastlanmaktadır. Sevgisini hiç tek bir kişi üzerine yoğunlaştıramamış olduğunu söylemesi de toplumun sevgi anlayışına karşıdır. İlişkilerindeki özgürlüğü kendi başına bir başkaldırı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Odak figürün iç dünyasında empati hissinin etkilerine de rastlanmaktadır. İşçilerin veya yalnız kadınların yaşantılarının odak figürde neden olduğu derin üzüntü, işçileri görmemek için otoyola yaklaşmaması buna işaret etmektedir. Empati hissinden doğan düşünceler, odak figürün toplumun yozlaşmasından dolayı sıkıntılı olmasına neden olmaktadır. Bu sıkıntısı da, odak figürün toplumun yapılarından uzaklaşmayı tercih etmesine neden olur. Bütün sistemlere bağırabileceğini belirtir. Odak figür sistemden kaçarak sabit kurallara bağlı bir hayat yaşamayı reddederek de başkaldırmaktadır. Toplumsal yapıdan kaçış odak figür için aklını toplumun elinden kurtarması anlamına gelmektedir. *“Toplum denilen kütlenin bir aradaki dayanılmaz yabancılaşmasını sanki kimse anlamıyor. Aklımı ellerinizden kurtardım. Geçti.” (Özlu, 58)*

Odak figürün bireyselliğe ve düşünsel dünyaya verdiği önem, toplumun düzeninde aradığı yakınlık ve derinliği bulamamasıyla sonuçlanmıştır. Böylece odak figür başkaldırısının başka bir etmeni olan edebiyata yönelmiştir. *“Geriyeye yalnız duyguların algılanışı kalıyor, düşüncelerin, acıların: Edebiyat” (Özlu, 81)* Franz Kafka, Italo Svevo ve Cesar Pavese’ye duyduğu edebi ve düşünsel yakınlığın izleri yapıtın tümünde gözlemlenmektedir. Yapıtta her bölümde Cesar Pavese’nin alıntılarına yer verilmesinin yanı sıra, zaman zaman Svevo ve Kafka’nın da alıntılarına yer verilmektedir.

Odak figürün toplumdan ayrı olmasına neden olan birtakım düşünceler bu yazarların eserlerinde ve düşüncelerinde yer bulduğundan bu yazarlara beslediği yakınlık odak figürün topluma karşı başkaldırısının işaretlerinden olarak görülmektedir.

Odak figürün başkaldırısında intihar kavramına yoğunlaşması topluma yabancılaşmasının bir sonucudur. İntihar başkaldırısının bir parçası olarak odak figür için içerisinde hissetmediği toplumdan kaçış anlamına gelmektedir. Odak figür yapıtta intihara teşebbüs etmiş bir kız ile karşılaşır. Bu kızın zavallılığında bahsedilirken kızın deliliği ona kendi deliliğini hatırlatmasına rağmen, iki figür arasındaki farklılıklar kontrast yaratır. Bahsettiği kız hayattan vazgeçmiştir, oysa odak figür intihar fikrini düşünüyor olmasına rağmen hala hayattan vazgeçmemektedir. Bu intiharı kendini ifade edemediği toplumda, sesini duyurmamanın bir yolu olarak da görmekte olduğunu gösterir. İntihar odak figür için hayattan vazgeçmek değil, düzenin dışına çıkmak için bir yöntem, bir başkaldırıdır.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıttın odak figürü için ise başkaldırı anlık bir dönüm noktası değildir. Uzun dönemde benliğinin bir parçası haline gelmiştir. “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta odak figür olan Aysel’in başkaldırısı ise dönüm noktası niteliği taşır. Bu başkaldırı Aysel’in yaşamını tamamen değiştirmesi açısından önemlidir.

3-B. ARAYIŞ (YOLCULUK)

“Ölmeye Yatmak” adlı yapıt, Aysel figürünün bir odaya girip, rahatsız edilmeyeceğinden emin olarak perdeleri kapatıp ölmeye yatmasıyla başlamıştır. Ölmeye yatması Aysel figürünün yabancılaşmasının sonucunda başkaldırının devamı olarak intihar kararı almasının sonucudur. Yatarak ölmeyi beklerken odak figür yabancılaşmasına kadar olan süreci düşünür ve kendi durumunu değerlendirir. Bu açıdan ölmeye yatması odak figür açısından içsel bir yolculuk niteliği taşımaktadır.

Düşünsel yolculuğu sırasındaki gelişimi intihar kararında görülmektedir. Ölmeye ilk yattığında intihar kararı Aysel figürü için kesindir. Aysel iç yolculuğunda ilerledikçe kararı kesinliğini yitirir. *“Bu yaşamak için hala bir savaş”*(Ağaoğlu, 120). Yapıtın sonunda her şeyin tamamen doğru olamayacağına dair ifadesi de yolculuğunun sonunda ölmekten vazgeçtiğini göstermektedir. *“Her şeyde doğru ve haklı olmak için her şeyin doğru ve haklı olması gerekir”* (Ağaoğlu, 359) Yaşadığı düşünsel sürecin sonunda kalkarak hayata devam etme kararı alır.

“Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figürünün çıktığı yolculuk hem düşünsel hem fiziksel bir yolculuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yolculuk odak figürün hayatı içerisinde uzun süredir var olan yabancılaşma ve başkaldırı olgularının neden olduğu bir yolculuktur. Odak figür bu yolculuk sırasında intihar olgusuna odaklıdır. İntihar olgusu gibi bu yolculuğu da kaçış ve başkaldırı anlamlarını içerisinde barındırmaktadır. Odak figür toplumu pasif, yüzeysel ve kısıtlayıcı olarak olarak değerlendirmektedir. *“Duvarlar yaşamımızdaki mezarlar mı. Kent sokaklarında çıkan her benlik değiştirilmiş, takınılmış bir kişilik değil mi?”*(Özlü, 15)

Kısıtlayıcı topluma karşın yolculuk, başkaldırının devamı niteliğindedir ve kendini keşfetme amacı gütmektedir. Yazı ve düşüncelerine kendisini yakın hissettiği üç yazarın yaşadıkları yerleri ve mezarlarını ziyaret etmiştir yolculuğu sırasında.

Bu yazarlardan Cesar Pavese'nin odak figürün iç dünyasındaki yerinin önemi, yapıt boyunca alıntılara yer verilmesi dışında, yapıtın temel izleğinde Pavese'nin intiharının takip edilmesinden görülmektedir. Pavese'nin yanı sıra Svevo ve Kafka'nın mezarlarına ziyaretler de bu içsel yolculuğun bir parçasıdır. Odak figürün ziyaretleri, arayışında dış dünyası ile iç dünyası arasında kurduğu yakın bağlantıyı göstermektedir. Düşünsel ve duygusal olarak kendisine yakın bulduğu yazarların ölümlerinin ve hayatlarının peşine düşerek bir bakıma odak figür onların yaşanmışlıklarını yaşamayı hedeflemiştir. Bilinç akışı tekniğinin

kullanımıyla düşüncelerin fiziksel ortamda kendilerini bulması, fiziksel ortamın, yaşanmışlıkların iç dünyası üzerindeki etkisini göstermektedir. Torino gibi mekanların betimlenmelerinde bunun izi görülebilmektedir.

İki aydın kadın figür de yabancılaşmaları sonucu intihar olgusuna odaklı, kendi yaşanmışlıkları ve düşüncelerini üzerinde durdukları bir arayış süreci içerisine girmişlerdir. Bu arayış süreci Aysel figürü için sadece düşünsel bir yolculuk fakat “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için hem düşünsel hem fiziksel bir yolculuk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapıtların her ikisinde arayış süreci yapıtın zaman çerçevesini oluşturmaktadır. Arayışın süresi iki yapıt arasında farklılık göstermektedir, “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta geçen zaman 7.22’den 8.49’a olmak üzere 87 dakika iken, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtı iki hafta gibi bir zaman dilimine yayılmıştır. Düşünsel süreçleri her iki figür için kendilerinin ve toplumun değerlerinin derinlemesine sorgulanmasını içermektedir.

Bu arayış süreçlerinin temelinde olan intihar olgusu iki kadın için farklı anlamlara gelmektedir ve iki figür bu süreçlerin sonucunda birbirlerinden farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Aysel figürü için başkaldırının anlık olmasının etkisiyle hayatı yaşamaya karar vermesiyle düşünsel arayış süreci sonlanmıştır. Oysa “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtında odak figür için bu arayış yapıtın konu aldığı süreç içerisinde sonlanmamakta, yapıt gitmeye daha fazla ihtiyaç duyduğundan bahsetmesiyle sonlanmakta, bu arayış sürecinin bitmediğini göstermektedir. “*Gitmeliyim. Gitmeliyim. Gitmeliyim. Gitmeliyim. Gitmeliyim.*” (Özlü, 15)

4. SONUÇ

Adalet Ağaoğlu’nun “Ölmeye Yatmak” ve Tezer Özlü’ nün “Yaşamın Ucuna Yolculuk” yapıtlarında aydın kadın figürünün yabancılaşması ve bunun sonucunda girilen arayış süreci konu edilmiştir. Yabancılaşmanın nedenleri “Ölmeye Yatmak” adlı yapıtta geri dönüşler aracılığıyla aktarılırken, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figürün iç

monologları ve tasvirler üzerinden aktarılmıştır. Arayış süreci iki yapıtta da odak figürün iç monologlarına dayandırılmıştır.

İki odak figürün yabancılaşmasında kadın kimliği, aydın kimliği ve toplumun değerleriyle çatışmaları etkilidir. Kadın kimliğinin etkisi Aysel için, köye ait olan ve modern görüşlerin çatışması üzerinden, eğitim, namus ve kadın erkek ilişkilerinde kadın konuları üzerinde etkili olmuştur. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için ise böyle bir görüş çatışmasının etkisi yoktur, kadın kimliğinin odak figürün yabancılaşmasına etkisi toplumun kadının eve bağlı olması beklentisi ve kadın erkek ilişkilerinde koyulan sınırlar üzerinden görülmektedir. Aydın kimliği özellikle “Ölmeye Yatmak” yapıtında kadın kimliği ile bağlantılı olarak işlenmiştir. Dogmatik köy algısı ve Cumhuriyet’in getirdiği algının çatışmasının etkisi Aysel figürünün aydın kimliği üzerinde de görülmektedir. Aysel figürünün çocukluğundan beri aydın kimliği kazanmaya çalıştığı ama bu süreç içerisinde yabancılaştığı görülmektedir “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figürün yabancılaşmasında aydın kimliğinin etkisi odak figür için bu kimliğin de toplumun koyduğu sınırların bir parçası olmasında görülmektedir. Toplumun değerlerinin yabancılaşmaya etkisi Aysel figürü için bu değerlere uyum sağlama çabasının etkisi, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtın odak figürü için bu değerlere karşı durduğu için kendisini ayrı hissetmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Yabancılaşmanın sonuçları başkaldırı ve arayış süreci olarak işlenmektedir. Başkaldırı Aysel için Engin’le beraber olmasıyla başlayan ve ölmeye yatmasına uzayan bir dönüm noktası olarak ortaya çıkmaktadır, oysa “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için bir dönüm noktası değil kimliğinin bir parçası olarak görülmektedir. Yabancılaşmalarının sonucu olarak iki figür de arayış sürecine girerler. “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür için bu dış yolculukla, Aysel figürü için ölmeye yatmasıyla iç yolculuğa çıkması şeklinde görülmektedir. Bu arayış sürecinde iki figür de intihar olgusuna odaklıdır. Bu

arayışın sonucu olarak Aysel figürü hayatına devam etme kararı alırken, “Yaşamın Ucuna Yolculuk” adlı yapıtta odak figür gitmeye devam etme kararı alarak yolculuğuna devam eder.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, Adalet (2009), Ölmeye Yatmak, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- ÖZLÜ, Tezer (1998), Yaşamın Ucuna Yolculuk, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.